

FRAZEOLOGIK IBORALARNI ITALYAN TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISH MUAMMOLARIGA DOIR

Behzod Xudoyqulov,

o'qituvchi, Xorijiy til va adabiyoti kafedrası Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Har bir tilda, iboralar nutqning ko'rkidir. Shu maqsadda muloqotda nutq o'stiruvchi vositalarni, ulardan foydalanish usullarini, iboralar va tasviriy ifodalarni o'rganish muhimdir. Bundan tashqari xorijiy tildagi iboralarning tarjimasi va muqobilini topish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir tilda bo'lgani kabi italyan tilida ham frazeologik iboralar muhim tadqiqot mavzusi bo'lib, shu paytgacha ko'plab tilshunoslardan tomonidan o'rganilib kelinmoqda.

Ushbu maqolada ham italyan tilidagi ayrim iboralarning tarjimasi va ma'nolari tahlil qilingan bo'lib, ularni quyidagi misollar orqali ko'rib chiqamiz:

• **Prendere in castagna** – So'zma so'z tarjimada, "kashtanni ushlab" ibora holatida esa, biror kishini noto'g'ri qilgan ishini sezib qolish.

Masalan: *"Pensavo che la maestra non si accorgesse che stavo copiando l'esame, ma mi ha preso in castagna!"* Men o'qituvchim imtihonda aldayotganimni tushunmaydi deb o'ylagandim, – lekin u meni sezib qoldi.

Prendere la palla al balzo – So'zma so'z tarjimada, "to'pni ushlab" ibora holatida esa, imkoniyatdan foydalanish ma'nosida ishlatiladi.

Masalan: *"Ieri mia mamma parlava di vacanze e così ho preso la palla al balzo e le ho chiesto se posso andare a Parigi quest'estate"* – Kecha onam bayramlar haqida gapirgan edi, men imkoniyatdan foydalanib, Parijga borishim mumkinmi yoki yo'q deb so'radim.

Qualcosa bolle in pentola – So'zma so'z tarjimada "qozonda nimadir qaynayapti" ibora holatida esa, biror nima bo'lishini his qilish, shubhalanish, lekin ishonch komil bo'lmagan holatlarda ishlatiladi.

Masalan: *"Vedo sempre Jessica e Maria insieme, mi sa che qualcosa bolle in pentola"* *"Credo stiano organizzando una festa a sorpresa per Francesca"* – Men Jessika bilan Mariani doim birga ko'raman, nimadir bo'layotganini his qilaman, menimcha ular Francheska uchun kutilmagan ziyofat uyushtirishyapti.

Questione di lana caprina – So'zma so'z tarjimada, "echkining juni haqida savol" ibora holatida esa, arzimagan narsaga vaqt sarflab bahslashish ma'nosida ishlatiladi.

Masalan: *"Oggi alla riunione abbiamo discusso per ore su una questione di lana caprina, chespreco di tempo!"* – Bugun biz yig'ilishda behuda mavzu haqida soatlab bahslashdik, shunchaki vaqtni bekorga sarflash!

Raccontare la rava e la fava – So'zma so'z tarjimada, "sholg'om va fava loviyani aytish" ibora holatida esa, ikir chikirigacha batafsil aytib berish ma'nosida ishlatiladi.

Masalan: *"Sai tutto del viaggio a Parigi di Mario e Francesca!"* *"Sì, ho visto Francesca e mi ha raccontato la rava e la fava"* – Siz Mario va Francheskaning Parijga sayohati haqida hammasini bilasiz, bilaman, men Francheska bilan uchrashdim va u menga bu haqida hamma narsani aytib berdi.

Rigirare la frittata – Soʻzma soʻz tarjimada, “kotletni agʻdarish” Ihora holatida esa, mavzuni yaxshi tomonga oʻzgartirish maʼnosida ishlatiladi.

Masalan: *“Mamma, guarda che è stata Francesca a raccontare una bugia”* *“Adesso non rigirare la frittata e dimmi perché non sei andato a scuola”* – Ona yolgʻon gapirgan Francheskaga dedi, – Gapni oʻzgartirma, nega maktabga bormaganingni ayt!

Rispondere per le rime – Soʻzma soʻz tarjimada, “qofiya bilan javob berish” Ihora holatida esa, haqorat qilgan kishiga javob qaytarish maʼnosida ishlatiladi.

Masalan: *“Stamattina a scuola un ragazzo più grande mi ha preso insultata, ma io gli ho risposto per le rime”* – Bugun ertalab yoshi kattaroq bola meni haqorat qildi, lekin men darhol javob qaytardim.

Romanzi (o film) gialli – Soʻzma soʻz tarjimada, “sariq kitoblar, filmlar” Ihora holatida esa, jinoniy filmlarni ifodalashda ishlatiladi.

Masalan: *“Che cosa ti piace leggere?”* *“Adoro i libri gialli”* – Oʻqishni yaxshi koʻrasizmi? – Men jinoyatga oid asarlarni yaxshi koʻraman.

Rompere il ghiaccio – Soʻzma soʻz tarjimada, “muzni sindirish”, Ihora holatida esa, orani yaxshilash, yaxshi muomalada boʻlish maqsadida qoʻllaniladi.

Masalan: *“Ero solo in ascensore con Jessica ieri e per rompere il ghiaccio le ho detto che aveva delle belle scarpe”* – Kecha men Jessica bilan liftda yolgʻiz edim va orani yaxshilash uchun uni chiroyli oyoq kiyimi borligini aytdim.

Rompere le scatole – Soʻzma soʻz tarjimada, “qutilarni buzish” Ihora holatida esa, bezovta qilish maʼnosida ishlatiladi.

Masalan: *“Smettila di rompere le scatole, non ne posso più!”* – Meni boshqa bezovta qilma, endi chiday olmiyman.

Rompere le uova nel paniere – Soʻzma soʻz tarjimada, “savatdagi tuxumlarni ajratish”, Ihora holatida esa, belgilangan rejalarini buzish maʼnosida keladi.

Masalan: *“Stavo quasi riuscendo a convincere mia mamma a mandarmi in discoteca, quando è arrivato mio fratello a rompermi le uova nel paniere”* – Men onamdan diskotekaga borishga deyarli ruxsat olgandim, lekin akam kelib rejalarimni buzib yubordi.

Saltare di palo in frasca – Soʻzma soʻz tarjimada, “ustundan shoxga sakrash” Ihora holatida esa, suhbatda toʻsatdan mavzuni oʻzgartirish maʼnosida ishlatiladi.

Masalan: *“Sai, sono appena tornato da una bellissima vacanza in Francia”* *“Ah, interessante! Ma, saltando di palo in frasca, come sta tua sorella?”* – Men hozirgina Fransiyadagi yoqimli taʼtildan qaytdim, oh qanday mazza!! – Singlingiz yaxshimi?

Salvare capra e cavoli – Soʻzma soʻz tarjimada, “echki va karamni saqlash” Ihora holatida esa, ikki qarama qarshi fikrni inobatga olish maʼnosida keladi.

Masalan: *“Mia moglie voleva andare al mare, mia figlia voleva visitare una città e allorasiamo andati a Barcellona. Ho salvato capra e cavoli e nessuno si è arrabbiato”* – Xotinim sohilga bormoqchi edi, qizim shaharni ziyorat qilishni xohladi, shuning uchun biz Barselonaga bordik va hech kim xafa boʻlmadi.

Saper stare al mondo – Soʻzma soʻz tarjimada, “dunyoda qanday qolishni bilish” Ihora holatida esa, maʼlum bir vaziyatda oʻzini qanday tutishni ifodalashda ishlatiladi.

Masalan: *“Mio fratello mi fa fare sempre delle brutte figure quando lo porto fuori con me, è proprio uno che non sa stare al mondo!”* – Ukamni doim oʻzim bilan olib chiqqanimda meni uyaltiradi, u oʻzini qanday tutishni bilmaydi.

Sbandierare ai quattro venti – Soʻzma soʻz tarjimada”, toʻrt shamolga qoʻl siltash” Iбора holatida esa, hammaga oshkor etish maʼnosida ishlatiladi.

Masalan: *“Ti racconto una cosa, ma non andare subito a sbandierarla ai quattro venti!”* – Men sizga hozir bir narsa haqida aytaman, lekin darrov hammaga ovoza qilmang.

Tarjima tilining sofligi, uning yuqori madaniyati uchun kurash adekvat tarjimalar yaratish bobidagi jonbozlik bilan mantiqan bogʻlik boʻlib, barcha leksik va frazeologik birliklar xamda uslubiy vositalarning asliyatdagi darajada tabiiy jaranglashi, birinchi navbatda, ularning oʻz maʼno va vazifalari xamda oʻzlariga xos shakllarida ishlatilishini taqozo qiladi. Birliklarning kommunikativ va uslubiy layoqatini hisobga olmasdan, ularni, asliyatdagi birliklar taʼsiriga berilib, tarjima tili uchun gʻayritabiiy sharoitlarda qoʻllash, aksariyat, tarjima tili madaniyati yoʻl qoʻya olmaydigan birikmalarning hosil bulib qolishiga, baʼzan esa maʼno va vazifaning mutlaqo oʻzgacha talqiniga olib kelishi mumkin [4. P.13].

Frazeologik iboralarni turli tomondan oʻrganish va unga har tomonlama yondashish, uning xususiyatlarini ochish, umumlashtirish yangidan-yangi iboralar hisobiga tilimizni boyitish uchun xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Oltiev T., Xudoyqulov B. Italyan tilidagi iboralarning tarjimasi lugʻati. – 2021.
2. Vladimir Kovalev. I. Kovalev, Dizionario Russo-Italiano Italiano-Russo. Quarta edizione. Collana: I grandi dizionari 2014.
3. Қудрат Мусаев. Таржима назарияси асослари: Дарслик. Т.: “Фан” нашриёти, 2005. – Б. 13.
4. Xudoyqulov B., Jumayeva M. Frazeologik iboralarning tematik va semantik tahlili (Italyan tilidagi iboralar misolida) // Academic research in educational sciences. – 2022. – T. 3. – №. 2. – С. 698–706.
5. <https://dictionary.reverso.net/italian-english/>.
6. <https://en.bab.la/dictionary/italian-english/>.
7. https://www.lexilogos.com/english/italian_dictionary.htm.